

Câteva capcane de evitat pe termen scurt de România

România nu are soluții ideale în următoarea perioadă. Cel puțin 2025, 2026 și 2027 vor fi mai dificili.

Dar pentru gestionarea cât mai buna a anilor urmatori este, cred, important sa fie evitate pe termen scurt câteva capcane, chiar daca aceasta va duce la mai multa gâlceava politica și poate chiar la blocarea unora dintre reforme (aparent legat de lipsa de cooperare cu privire la „capcane”) de catre Parlament sau de unele instanțe.

În aceasta privința, trebuie plecat de la înțelegerea corecta a unora din abordările principale care ne-au adus în punctul actual. Astfel:

(a) Timp de aproape 3 ani și jumătate, din 25 noiembrie 2021 până pe 5 mai 2024^{[\[1\]](#)} am avut la guvernare o coalitie formata, în principal, din cele doua mari partide cumva „tradiționale”.

Faptul ca părțile de rețele politice ale ambelor partide mari au ajuns simultan la guvernare – și asta după 2 ani de pandemie care obișnuisera sectorul public cu cheltuieli mult peste medie și o transparență scăzută - a generat o presiune agregată multiplicată spre alocarea de resurse care a deturnat frecvent deciziile conducerii acestora de la interesul general.

Trebuie înțeles ca problema a fost parțial una de design – simpla agregare la putere a celor doua partide mari a generat efectul multiplicat menționat. Desigur, presiunea respectiva ar fi trebuit contracarata mult mai bine de la început, ceea ce, din păcate, nu s-a întâmplat.

Rezultatul a fost acela ca s-a pierdut controlul asupra cheltuielilor, iar slaba creștere economică a fost procurată, în principal, prin îndatorare, și doar parțial pe baze mai sănătoase. Numărul de posturi bugetate a crescut cu peste 40.000, multe fonduri europene au fost întârziate (și unele pierdute) din lipsa măsurilor necesare pentru eliberarea lor, deficitul comercial al României a explodat (de ex., în 2024 am plătit pe ce am importat cu aprox 34 miliarde de euro mai mult decât am primit pe ce am exportat)^[ii], iar cel bugetar a atins cote cu totul excesive în fiecare dintre cei 3 ani^[iii]:

Deficit bugetar	2022	2023	2024
Romania	6,4% din PIB	6,6% din PIB	9,3% din PIB
Media UE (cu România cu tot)	3,2%	3,5%	3,2%

În 2024, procentul deficitului bugetar a fost, practic, cât a fost în 2020, pe vârf de pandemie Covid 19 – ca și cum am fi fost loviți de pandemie a doua oară (și a fost cel mai mare procent de deficit bugetar din UE).

Pentru ca, după cum am explicat cu o altă ocazie, bugetul României este de aproximativ 30% din PIB, deficitul bugetar de anul trecut a fost de aproximativ 30% din bugetul de stat ($9,3 \times \text{aprox. } 3,33/100$) – un nivel pur și simplu iresponsabil.

Dacă ne uităm la execuția bugetară pe primul trimestru al acestui an, pentru ansamblul lui 2025 riscăm o cifră de deficit bugetar similară cu cea din 2024. Perspectivile ratingului de țară al României au fost deja reduse în ultimele luni de mai multe agenții internaționale de rating, ceea ce va mari costul îndatorării.

(b) Pe fondul risipei și gestiunii slabe de mai sus, faptul că cele două partide au făcut rotație de prim-miniștri la guvernare după 1,5 ani, a accentuat ideea că o bună parte din nivelurile lor de conducere au devenit la fel de „anti-reforma” (adică, nu era vorba atât de programe de guvernare, cât mai mult de cine este periodic în „fruntea bucatelor”).

Rotația respectivă a marit și presiunea spre o campanie electorală aproape continuă din perspectiva cheltuielilor, fiecare partid încercând să lase o amintire generoasă a „propriului” prim-ministru, spectrul alegerilor anticipate plutind tot timpul pe fundal (aspect care a stimulat creșterea deficitului comercial).

Jocul politic al unor candidați de critică reciprocă în campania electorală din toamna anului trecut nu doar că nu a diminuat percepția de mai sus, ci a accentuat frustrarea populației, aceasta sesizând că a fost vorba de conflicte în mare parte mimate și care desconsiderau electoratul.

(c) Ambele partide mari din România fiind împreună la guvernare, nu a mai funcționat nici principiul vaselor comunicante - putere-opoziție - care le ajutase alternativ în trecut. Adică, anterior, când unul dintre ele era la guvernare se eroda în preferințele oamenilor, dar creștea partidul principal din opoziție.

Ideea că nu o să aibă populația, oricum, ce alege altceva nu a funcționat decât marginal.

Pe fondul lipsei reformelor, al unei eroziuni parțial naturale, dar și al unor complicități politice la care voi reveni mai jos, segmente mari de populație tot au ales în număr mare altceva decât ce vedeau la guvernare, românii fiind și foarte susceptibili la aroganța.

A fost un aspect care a jucat cel mai mult în alegerile prezidențiale. Având o structură a votanților tradiționali diferită, PNL a ieșit mult mai rău din abordările de mai sus decât PSD și la parlamentare, dar ambele partide au fost afectate, inclusiv ca potențial de recuperare (fără schimbări semnificative de conducere și discurs).

(d) Mișcările care se declara suveraniste au capitalizat politic mult mai mult fondul de mai sus decât USR, cealaltă forță politică mai mare rămasă în opoziție, din 3 motive principale:

(i) În primul rând, acestea au fost ajutate sistematic și în multe moduri în toți cei 3 ani de segmente din conducerea social-democrată care își doreau președinția României și știau că nimeni din zona social-democrată nu o mai câștigase în ultimii 25 de ani decât atunci când intrase în turul 2 cu o forță politică percepută ca extremistă[\[iv\]](#).

A fost o strategie iresponsabilă pentru țară. Dincolo de costurile economice mari, o mulțime de manipulări și gesturi politice nu au fost contracarate la timpul lor, când ar fi fost mult mai ușor, lucrurile scăpând de sub „control” în multe direcții de talibanizare.

Mulți români au și ajuns să creadă că trăiesc apocalipsa zilnic într-o perioadă, de fapt, de maximă risipă de bani pentru țară și relativ neutră ideologic în acțiunea de zi cu zi. Este adevărat că o parte din risipă a fost concentrată către rețelele de partid de la guvernare, dar au fost și numeroase măsuri de creștere a veniturilor pentru populația largă, mult peste inflație și productivitate, de fapt.

Negativismul populației din ultimii ani nu ar fi fost posibil într-un astfel de volum/grad fără complicități politice relativ constante la nivel înalt și fără pasivitatea sau incompetența unor segmente ale statului pe partea de războaie hibride/culturale. Trebuie învățat din lecțiile respective.

„Sevrăjul” va fi complicat în anii următori când chiar va trebui strânsă cureaua. Partea de talibanism acumulat nu va ajuta.

Pentru că viața unei țări, tinde, în general, spre dezechilibru, nu spre echilibru și are ironiile ei, candidatul social-democrat nu a intrat în turul doi cu un agent de influență al Rusiei din aproximativ 3000 de voturi.

Pentru cei care îl vad ca un maestru al negocierilor, aș spune că a dat dovadă de multă abilitate de-a lungul anilor.

Dar ar trebui sa conteze mult mai mult în evaluarea oricarui om politic rezultatul pentru interesul general. Or, foarte multe din acțiunile și negocierile sale politice au fost platite foarte scump atât din perspectiva finanțelor publice, cât și a principiilor. Pe ansamblu, strategia sa a daunat mult României, fragilizând-o semnificativ economic, și polarizând din nou segmente mari de electorat dupa ce se reușise în ultima decada o normalizare a dialogului democratic.

„Remobilizarea” recenta pe scena publica a principalului candidat din zona considerata suveranista da din nou impresia unor complicitați politice transpartinice care nu au legatura cu interesul general. Este posibil ca acestea sa urmareasca, în parte, maximizarea rezultatului negocierilor pentru noua guvernare (și de salvare, astfel, a puterii în partid) sub spectrul pericolului „extremist” în cazul unor eventuale alegeri anticipate.

(ii) Un al doilea motiv a ținut de faptul ca mișcarile de fond de tip anti-sistem (dar doar cele reticente sau rezervate față de Uniunea Europeana) au fost sprijinite și stimulate, inclusiv informațional, de ani de zile de aparatul de razboi hibrid al Rusiei interesat de cât mai multa fragmentare a societății, talibanizare și, daca se poate, virare strategica la nivelul României. Erorile strategice și tactice menționate mai sus au fost speculate intens.

Conștientizarea rolului diasporei în alegeri de catre forțe externe și pasivitatea statului român pe partea de razboaie culturale, în general, au contat și ele mult.

(iii) În fine, în al treilea rând, o parte din temele de fond au fost, de fapt, legitime și ușor de înțeles la firul ierbii, chiar daca restul de teme și abordari și lipsa de soluții aparente au facut ca ansamblul sa aiba prea multa toxicitate și prea multe aiureli și riscuri pentru România.

În aceasta privința, USR-ul nu a putut puncta bine, fiind înca tributatar conflictelor interne, contextului ieșirii de la guvernare în 2021 și campaniilor media negative din anii anteriori, fiind perceput, totodata, ca prea lipsit de critica față de zona de excese ideologice la nivel european și având majoritatea temelor solide (inclusiv pro-europene) suprapuse cu ce susținea formal și PNL.

Schimbarea abordarii internaționale a SUA din ultimele luni a contat și ea, dar mai puțin decât celelalte aspecte de mai sus.

(e) În prezent, avem situația economica menționata mai sus și un Parlament în urma alegerilor din noiembrie 2024 cu următoarea structura (am inserat și datele din 2020 pentru comparație):

Camera Deputaților [\[v\]](#) 2024 / 2020

Senat [\[vi\]](#) (2024 / 2020)

PSD	25,98% (fața de 28,90% în 2020)	26,47% (fața de 29,32% în 2020)
AUR	19,03% (fața de 9,08%)	20,59% (fața de 9,17%)
PNL	14,8% (fața de 25,18%)	16,18% (fața de 25,58%)
USR	12,08% (fața de 15,37%)	13,97% (fața de 15,86%)
SOS	8,46 (prima dată în Parlament)	8,82% (prima dată în Parlament)
POT	7,25% (prima dată în Parlament)	6,62% (prima dată în Parlament)
UDMR	6,65% (fața de 5,74%)	7,35% (fața de 5,89%)
Minorități naționale	5,74%	

De asemenea, ambii candidați la funcția de Președinte al României care au intrat în turul 2 acum o săptămână și ceva au fost din afara partidelor „tradiționale” și au strâns împreună peste 11,5 milioane de voturi (cu o diferență între ei de aprox 825,000 voturi), dorința populară de schimbare a modului de a face lucrurile ca până acum fiind clară, chiar dacă o parte a direcțiilor de schimbare sunt incompatibile între ele.

Desigur, sensul votului **nu înseamnă ca va putea să și plouă cu reforme având în vedere configurația fragmentată și complicată a Parlamentului** de mai sus.

Dar, după cum menționam chiar de la începutul articolului, **destule vor trebui făcute și va fi important și de evitat unele capcane (majoritatea având legătura unele cu altele și putându-se și potența reciproc).**

(1) O prima capcana de evitat ar ține de îndulcirea situației actuale în comunicarea publică.

Ar fi o mare eroare politică, sugerând prin ea înșelași o tendință de continuitate cu abordările anterioare, în timp ce sensul votului popular a fost clar unul de profundă nemulțumire și de încercare de reforme ample.

Intrarea în capcana respectivă ar și facilita „albirea” unor iresponsabili, ar îngreuna, de fapt, reformarea partidelor, precum și baza de discuții pentru reforme mai mari (de vreme ce semnalul ar fi că nu e așa rău) și ar permite aratarea cu degetul în pasul doi a efectelor de sevraj ale unor reforme comparativ cu măsurile populiste pe datorie din ultimii ani tocmai de către unii lideri politici care și-au batut joc de finanțele publice și de români.

Dimpotrivă, realitatea și dinamica din ultimii ani ar trebui prezentate larg și cu cât mai multe cifre în spate, fără, înșel, a se arata că atare cu degetul partidele care vor participa la guvernare (fiind necesar, oricum, de diferențiat între unii lideri și segmente și partide), dar nici sugerat că nu trebuie schimbate o serie întreagă de practici și persoane.

Discuții liniștite în următoarea lună cu prețul intrării în capcana de mai sus nu ar merita și ar avea un efect de bumerang mare în pasul doi pentru toate segmentele, de fapt, mai reformiste. Deznodământul doar ar fi amânat și asta într-un mod mult mai dureros pentru segmentele respective.

(2) O a doua capcana ar fi aceea de a nu se expune detaliat rolul conducerilor celor doua partide mai mari din anii trecuți în punctul actual, mai ales daca partidele respective nu vor participa efectiv și deschis la guvernare în perioada urmatoare.

Cu alte cuvinte, forțele politice care au guvernat țara în ultimii ani cu rezultatele de deficite economice și de vot popular și polarizare de mai sus au o responsabilitate speciala de a îndrepta lucrurile și acest aspect trebuie afirmat foarte clar.

Unul dintre partidele respective a început de anul trecut reforma internă, aspect care a contat deja la vot, dar aceasta are șanse de extindere și perenizare doar dacă o serie de subiecte și abordări sunt abordate deschis și ferm și în continuare.

Trebuie, desigur, recunoscute și aspectele pozitive din ultimii ani, dar sensul pe ansamblu nu poate deloc să fie unul de lauda, de vreme ce s-a cheltuit cu aproximativ 21%-30% mai mult decât au fost venituri bugetare în fiecare din acei ani. Orice neisprăvit poate să dea dacă nu da de la el și populisme acoperite cu bani împrumutați din strainatate - nu aprecieri trebuie să primească.

De altfel, este evident că nu de bine ce a ajuns România, sensul poziționării actuale a unor lideri social-democrați este, pentru moment, unul de neimplicare, de fapt, în guvernare.

Orice coaliție largă va rămâne supusă presiunii agregate a rețelelor clientelare legate de toate partidele participante ca și în anii trecuți, fiind un aspect parțial structural în astfel de situații, după cum menționam și mai sus.

Dar trebuie să fie clar că schimbări de fond sunt necesare și că orice poziționări sau condiții care implică, în ultima instanță, să se continue la fel ca până acum nu merita discutate nici ca punct de plecare în negocieri. Orice forță politică care se va poziționa astfel risca să fie expusă ca cinică și iresponsabilă.

(3) O a treia capcana ar fi aceea – de la un punct încolo (câteva săptămâni) - de a pierde timp prețios în cautarea unei armonii politice largi

După cum am detaliat cu o altă ocazie [\[vii\]](#), acum aproape un an, stabilitatea politică dată de coaliții largi este bună doar dacă este utilă prin reforme României. Altfel, stabilitatea politică subzista doar aparent, până se reduc mult banii, punct în care am ajuns deja.

Nu e neaparat cel mai bun exemplu, dar abordarea excesiv de împaciuitoare și lipsita de comunicare buna în spate a guvernului tehnocrat de acum 10 ani a decredibilizat unele segmente, altfel reformiste, pentru câteva cicluri electorale deja. O preocupare de acomodare prea mare în prezent a unor segmente politice care nu ar înțelege necesitatea unei reforme rezonabile nu ar avea cum sa aiba efecte prea diferite, cu atât mai mult, pe fondul semnificației votului popular recent de la turul 2.

Fragmentarea Parlamentului actual necesita, clar, cautarea diligenta a compromisului politic, dar trebuie sa aiba sens pe principiile de baza. Altfel, consecința foarte probabila ar fi obținerea majorității parlamentare peste 4 ani de catre forțe politice care nu au, de fapt, soluții și care pot deraia cu totul România, cu decredibilizarea, totodata, a segmentelor reformiste pro-europene actuale pentru cel puțin un deceniu.

Cu alte cuvinte, armonia politica larga ar fi foarte utila, dar cautarea ei cu orice preț ar deveni contraproductiva curând, mai ales ca presiunea populara vizibila se va dilua în câteva luni.

Alegerile anticipate sunt riscante în punctul în care am ajuns, dar ele trebuie sa fie o opțiune daca nivelul de compromis politic pentru a le evita duce la riscuri mai mari decât daca nu sunt evitate. Or, riscurile unor alegeri anticipate nu ar fi mai mari decât cele generate de lipsa unor reforme echilibrate/corecte moral și vizibile în perioada urmatoare, mai ales daca ne gândim și la perspectiva alegerilor din 2029. Evoluția procentelor în Parlament între 2020 și 2024 arata destul de multe.

Pe fondul valului de la turul 2, e destul de posibil ca cel puțin în urmatoarele 6 luni mulți români sa înțeleaga, de fapt, nevoia unui Parlament mai constructiv daca cel actual nu-și asuma reforme reale. Desigur, un nou partid ar fi cel mai în masura sa capitalizeze sensul votului de acum câteva saptamâni, dar și segmentele reformiste din partidele existente pot obține o reprezentare mult mai buna în Parlament.

Oricum, un Guvern minoritar ar avea șanse reduse, iar un Guvern minoritar care sa nu faca scandal și sa expuna duplicitațile la cel mai mic semn de nesuținere parlamentara nu ar avea nicio șansa. Pentru ca un Guvern poate deveni minoritar rapid dupa ce este, inițial, majoritar, un program de guvernare cu toate punctele importante bine detaliate va fi foarte important.

„Stabilitatea” din ultimii ani tinde, oricum, sa fie vazuta distorsionat. Ea s-a cumparat în mare parte, în loc sa fie facuta în principal pe baza de programe de reforme echilibrate și a irosit foarte multe resurse într-o perioada care nu era, de fapt, critica, România intrând acum în penurie tocmai când ar fi avut nevoie de acele resurse și când contextul a devenit cu adevarat complex.

Or, nu exista securitate naționala fara prosperitate și fara o percepere a conducerii politice ca având suficiente segmente pe baze etice și meritocratice. „Stabilitatea” pe alte baze e foarte fragila în timp, inclusiv din perspectiva de securitate naționala, dupa cum arata și ultimele 12 luni.

Nu trebuie promovate nici abordari sau așteptari „revoluționare”. Este vorba mai mult de masura, dar aceasta s-a depășit prea

des și pe prea multe paliere la noi.

În orice caz, orice coaliție largă ar trebui să excludă rotațiile pe funcții - ar reflecta un principiu clientelar, inefficient tehnic prin natura și care s-a văzut deja că nu funcționează în interesul României în practică.

Va trebui și negociat/obținut un plus de flexibilitate din partea UE pe o serie de aspecte, inclusiv unele termene limita legate de PNRR, dar este de așteptat ca abordarea europeană să fie constructivă.

(4) O a patra capcana ar fi aceea de a se concentra reforma doar pe unele segmente și pe aspecte „prea” minimaliste.

Risipa a fost consumată dezechilibrat, dar reformele trebuie să fie cât mai echilibrate și holistice.

O astfel de abordare nu doar că ar distribui larg costul, permițând un cost redus individual, dar ar da ocazia unei cooperări politice mai extinse și unei echilibrări mai largi a contractului social, aspecte importante din multe perspective. De asemenea, o abordare „prea” minimalista ar avea un risc major să necesite noi măsuri curând într-un context politic mult mai dificil. E mult mai logic de procedat invers pe termen scurt.

Desigur, reglarea furtului de aprox 6 miliarde de euro pe an din TVA (acesta este mai mare cu câteva miliarde, dar m-am referit la cifra proporțională din TVA pe care România o pierde **în plus** de nivelul Poloniei)^[viii] trebuie să facă parte din pachetul de reforme pentru ca acesta să fie credibil. Nu se pot cere sacrificii niciunui segment dacă statul tolerează hoții de asemenea magnitudini.

Pe de altă parte, în plus de mărirea TVA (dar reformat în sensul de mai sus, cum au făcut polonezii de peste 10 ani, având o evaziune de TVA mult sub nivelul României, deși este o țară dubla ca populație), reformele ar trebui să-i ocolească pe cei cu venituri foarte mici.

Cu caracter mai general, punctele de fond vizate de reforme ar trebui să aibă 2 vectori principali – vectorul impus de necesitățile de echilibrarea economică, inclusiv pentru atragerea fondurilor externe disponibile și vectorul dat de celelalte aspecte mari legitime și compatibile cu apartenența la UE și NATO ce au rezultat din votul popular recent (din ambele tabere).

(5) O a cincea capcana ar fi demobilizarea comunicațională din zonele mai reformiste

O parte a platformelor care au sprijinit conjunctural alegerile prezidențiale nu vor mai fi aliniate în mod natural în lunile care urmează, poate chiar dimpotrivă.

Fondurile disponibile în mod obișnuit în campanii vor fi și ele diferite.

Comunicarea clara, frecventa și extinsa va fi, însa, esențiala segmentelor mai reformiste în urmatoarea perioada. În plus, aceasta va trebui sa se adapteze priorităților pe termen scurt, atât în relația cu partidele și mass-media în sine, cât și cu populația (diferențiat pe principalele segmente ale acesteia).

Neglijarea acestui aspect risca sa coste foarte mult, mult mai mult decât axele de comunicare în sine.

Desigur, mai sunt și alte aspecte care ar trebui, cred, avute în vedere, inclusiv legat de politica externa sau de termen mai lung. Despre unele dintre ele - cu o alta ocazie.

Sa speram ca vom vedea cât mai multe abordari echilibrate și constructive pentru România în perioada urmatoare.

[i] Mai precis, 25 noi. 2021-23 dec. 2024, dupa care a urmat guvernul Marcel Ciolacu 2 pâna pe 5 mai 2025.

[ii] <https://www.romania-insider.com/romania-trade-deficit-goods-2024>

[iii] <https://www.destatis.de/EN/Themes/Economy/National-Accounts-Domestic-Product/Tables/eu-stability-deficitratio-eu.html>

[iv] Dupa cum se știe, Ion Iliescu a fost ultimul reprezentant al PSD care a reușit sa ajunga Președinte în ultimii 25 de ani, în 2000 intrând în turul doi cu Vadim Tudor.

[v] La Camera Deputaților, PSD are 86 de mandate, AUR – 63; PNL – 49; USR -40 ; SOS România -28; POT – 24; UDMR – 22. Acestora li se adauga 19 reprezentanti ai minoritatilor nationale:

[vi] La Senat, PSD are 36 de mandate, AUR – 28; PNL – 22; USR -19 ; SOS România -12; POT – 7; UDMR – 10.

[vii] <https://www.contributors.ro/stabilitatea-care-risca-sa-genereze-instabilitate/>

[viii] <file:///C:/Users/bondolu/Downloads/vat%20gap%20in%20the%20eu-KP0125013ENN.pdf>. Practic, Polonia nu recupereaza 5.9% din TVA, pe când România nu recupereaza mai bine de 30% din TVA.